

ДО ФОРМУВАННЯ НАУКОВИХ ЗАСАД ЕКОЛОГІЧНОЇ ГЕОСОФІЇ

Кисельов Ю.

Уманський національний університет садівництва

Як і традиційна геософія, екогеософія вивчає, передовсім, духовну сферу ландшафтів. Екогеософія є міждисциплінарною галуззю науки, що визначає її об'єктно-предметну сферу. З одного боку, зазначена наука досліджує земну поверхню (об'єкт географії) та просторові відносини на ній. З іншого боку, в центрі уваги екогеософії перебуває Ойкос – Дім людства, який є об'єктом глобальної екології (біосферології).

Виходячи з концепції трирівневості об'єкта О. Шаблія, реальним об'єктом екогеософії ми визнаємо земну поверхню, а її концептуальним об'єктом – духовну сферу антропогенно модифікованого геопростору. Віртуальним об'єктом екогеософії ми вважаємо геоінформаційні системи, що відображають такий геопростір. Предметом екогеософічних досліджень є чинники генези духовної сфери антропогенно модифікованого геопростору.

До головних методологічних засад екогеософії належать географічні наукові підходи – антропогеографічний, хорологічний, геокомпонентний, ландшафтний, екосистемний, ноосферний, синергетичний, пасіонарний, закони й принципи сучасної екології, концепції сталого розвитку, взаємодії природи й людини тощо. Екогеософія належить до числа «софійних» наукових дисциплін, які акцентують на категорії Духу, зокрема на проблемі духовної складової ландшафтів.

Ми вважаємо, що виникнення екологічних криз пов'язане з явищем пасіонарності не меншою мірою, ніж з економічними чинниками. На нашу думку, рівень розвитку продуктивних сил лише визначає масштаби таких криз. Перебування західноєвропейського суперетносу у стадії інерції пасіонарності зумовлює посилення глобальних антиекологічних тенденцій у природокористуванні.

Розглядаючи екологічні проблеми в контексті теорії пасіонарності Л. Гумільова та сформульованої нами концепції ландшафтно-етнічної взаємодії, ми вважаємо за доцільне виділити два принципово відмінні способи людського «буття-в-ландшафті». З одного боку, це – природний (гармонійний, екологічний), з іншого – штучний (дисгармонійний, антиекологічний) спосіб. Сутність природного способу, притаманного народам світу ще від найдавніших часів, полягає в «засвоєнні» етносом, який населяє певну територію, духу панівного в її межах ландшафту. Штучний спосіб передбачає експлуатацію ландшафту людиною, що зумовлює докорінні зміни як матеріальних його компонентів, так і духовної сфери. Зокрема, поширення такого способу природокористування на Донбасі стало однією з причин поширення в цьому регіоні проросійських і сепаратистських тенденцій.

Промисловим і взагалі високоурбанізованим районам властиві найбільші відмінності між геософічними та екогеософічними характеристиками. Сучасне велике місто є територією з докорінно зміненими ландшафтами, в яких не зазнали модифікації лише дочетвертинні гірські породи (а в місцях видобутку корисних копалин порушене навіть їхнє напластування). Тим більшого значення набувають проблеми антропогенізованих ландшафтів великих міських агломерацій, а особливо – мегалополісів (Бостващ, Рур, Токіо – Осака – Нагоя тощо). З позицій екогеософії, зазначені фрагменти геопростору суттєвою мірою вилучаються зі сфери ландшафтно-етнічної взаємодії. Крім антропогенного перетворення довкілля, це зумовлено також мішаним багатонаціональним складом населення багатьох агломерацій і мегалополісів, а також незначною кількістю або навіть відсутністю історичних і культурних пам'яток, чітко пов'язаних із певним етносом.

Саме характер поведінки людської спільноти в природному середовищі – спрямований на раціональну організацію екосистеми або підпорядкування її компонентів власним інтересам і потребам – зумовлює природний або штучний спосіб ландшафтно-етнічної взаємодії.

Згідно з концепцією етногенезу Л. Гумільова, природний спосіб ландшафтно-етнічної взаємодії найбільш притаманний початковим фазам етногенезу (піднесення, акматична), штучний – завершальним (інерція, обскурація).

Ключові слова: Гумільов, екогеософія, геопростір, суперетнос, анти екологічний.

Постановка проблеми та її актуальність.

Сучасний стан людського простору, який є об'єктом геософії, потребує нових наукових підходів до його досліджень. Небачене в історії планети антропогенне навантаження на земну природу, яке стало реальністю останніх десятиріч, не дозволяє обмежуватися теоретичними й методологічними положеннями геософії, сформульованими ще в першій половині ХХ ст. Е. Банзе, Дж. Райтом і П. Савицьким. Ідеї цих мислителів були орієнтовані на вивчення практично незмінених людиною ландшафтів, яких за минуле сторіччя в густозаселених регіонах Землі майже не залишилося.

Дедалі зростаючий антропогенний вплив на довкілля спонукає до вивчення освоєних і перетворених людиною ландшафтів, у тому числі їхньої духовної сфери. Тому в наш час доречним стає говорити про *екологічну геософію*, або *екогеософію*.

Аналіз попередніх публікацій. Чи не першим питання взаємодії етносу з модифікованим ландшафтом порушив Л. Гумільов. У світлі своєї теорії пасіонарності характеризуючи фазу інерції, цей учений звернув увагу на докорінно різне ставлення до природного довкілля з боку етносів, що перебувають на різних стадіях етногенезу.

Якщо народи, які переживали пасіонарне піднесення, організували довкілля відповідно до своїх потреб, не порушуючи гармонійних взаємин із природою, то на етапі пасіонарного оптимуму (фаза інерції) природа ставала об'єктом завоювання. Л. Гумільов це виразно довів на прикладі поведінки європейських колонізаторів у Північній Америці [1, с. 296 - 300]. Враховуючи, що сучасні європейці вступили у фазу інерції наприкінці XVII – на початку XVIII ст., цей час можна брати за початок генези екологічних проблем у Європі та Америці.

Науково-філософські пошуки, задекларовані власне як екогеософічні, мають досить коротку історію. Зокрема, 1999 р. в Санкт-Петербурзі був започаткований «Экогеософский альманах» [8]. Чотирма роками пізніше синхронно в Донецьку та Санкт-Петербурзі видано міжнародний альманах «Мудрість Дому Земля. Про світогляд XXI ст.» за редакцією палеогеографа та палеоеколога проф. В. Зубакова [6]. У 2007 р. В. Макаров і А. Матвеева зробили спробу трактування геософічної спадщини російського мислителя-емігранта українського походження П. Савицького як екогеософічної [4]. Підставою для такого бачення було формулювання цим філософом поняття «місцерозвиток» («месторазвитие»), що позначає середовище етногенезу, батьківський ландшафт певного народу. Поняття «екогеософія» увійшло й до навчальних програм університетських курсів [5].

Мета статті – формулювання наукових засад екогеософії як геософії освоєних територій.

Завдання статті:

- висвітлити історію розвитку екогеософічних досліджень;
- сформулювати об'єктно-предметну сферу та методологічні засади екогеософії;
- з екологічних позицій визначити наявні способи ландшафтно-етнічної взаємодії;
- схарактеризувати приклади прояву природного та штучного способів ландшафтно-етнічної взаємодії.

Виклад основного матеріалу. Геософія вивчає, передовсім, духовну сферу ландшафту. Це повною мірою стосується екогеософії з тією відмінністю, що змістом останньої є дослідження антропогенно модифікованих ландшафтів, виявлення змін у їхній духовності після втручання людини як у природні процеси, так і в нематеріальну їх складову. Отже, одним із завдань екогеософії є аналіз співвідношення первісного та спотвореного в духовній сфері ландшафтів.

Міждисциплінарний характер екогеософії, виражений у її назві, визначає її об'єктно-предметну сферу. З одного боку, зазначена наука досліджує земну поверхню та відносини об'єктів на ній. У

цьому й полягає географічність. З іншого боку, в центрі уваги екогеософії перебуває Ойкос – Дім людства, який є об'єктом глобальної екології (біосферології).

Тому, виходячи з розробленої проф. О. Шаблієм концепції трирівневості об'єкта науки [7], реальним об'єктом екогеософії (так само, як і традиційної геософії, й географії взагалі) ми визнаємо земну поверхню, а її концептуальним об'єктом – духовну сферу антропогенно модифікованого геопростору. Віртуальним об'єктом екогеософії можна вважати геоінформаційні системи, що відображають такий геопростір. За предмет екогеософічних досліджень ми беремо чинники генезу духовної сфери антропогенно модифікованого геопростору.

Екогеософію можна визначити як геософію освоєних територій, подібно до того, як, наприклад, екологічна геоморфологія трактується як геоморфологія освоєних територій [3]. Оскільки в наш час неосвоєних, а отже – неперетворених людиною, фрагментів геопростору практично не лишилося, то екогеософічні дослідження стають актуальними для всього світу – всюди, де антропогенні зміни ландшафтів набули видимих форм.

Екогеософія спирається на методологічні основи як географії, так і екології; крім того, вона наскрізно пронизана філософською думкою. До головних методологічних засад варто віднести антропогеографічний, хорологічний, геокомпонентний, ландшафтний, екосистемний, ноосферний, синергетичний, пасіонарний підходи, закони й принципи сучасної екології, концепції сталого (інакше – підтримуваного, збалансованого) розвитку, взаємодії природи й людини взагалі та ландшафтно-етнічної взаємодії зокрема. Невід'ємними складовими методологічної основи екогеософії виступають закони діалектики.

Екогеософія належить до числа так званих «софійних» [9] наукових дисциплін, однією з особливостей яких є розгляд досліджуваного об'єкта як цілого, такого, що не підлягає поділові на структурні складові. Так само всередині самих «софійних» дисциплін, як правило, не виділяються розділи, оскільки такі дисципліни містять цілісне, синтетичне знання світоглядного характеру, пов'язане, як зазначає М. Епштейн, із Мудрістю. Тому, на відміну від таких «логічних» [9] галузей знання, як геологія або екологія, що вивчають свої об'єкти переважно як системи структурних складових та самі є вельми розгалуженими системами наук, геософія та екогеософія відзначаються принциповою неподільністю – на нашу думку, будь-яка спроба поділити, навіть обгрунтовано, такі науки на розділи неминуче матиме

наслідком появу нової «софійної» дисципліни, що перебуватиме на одному шаблі зі своєю «родительською». Зокрема, ми визнаємо ймовірність і перспективність формування в майбутньому «геоморфософії», яка б досліджувала значення різних форм рельєфу у минулому та сучасному житті народів, його роль у формуванні ландшафту як середовища життя етносу, можливості застосування басейнового підходу при вивченні структури людського простору тощо.

Подібно до традиційної (доріттерівської) географії, традиційна геософія орієнтована на дослідження новозалучених до Ойкумени фрагментів геопростору та визначення їхнього місця в ньому. Також до сфери її компетенції входить проведення диференціації людського простору у світлі концепції ландшафтно-етнічної взаємодії. Екогеософія ж, так само як і сучасна географія (система природничих і суспільних наук про земну поверхню), навпаки, вивчає, передовсім, найбільш освоєні території, а отже – найбільш змінені господарською діяльністю людини ландшафти. Водночас ми переконані, що при цьому не відбувається жодної підміни екогеософії геоекологією, оскільки лише «софійна» дисципліна акцентує на категорії Духу, зокрема – в нашому випадку – на стані духовної складової ландшафтів.

Перші локальні та регіональні екологічні катастрофи сталися ще у Стародавньому світі. На нашу думку, саме так варто характеризувати антропогенну деградацію степових ландшафтів Північної Африки, на місці яких утворилася найбільша за площею у світі пустеля Сахара, або зникнення нижньодніпровської Гілеї та зайняття охоплюваного нею геопростору пустелею Олешківські Піски.

Ми погоджуємося з думкою згаданого вище Л. Гумільова, який вважав, що виникнення екологічних криз пов'язане з явищем пасіонарності не меншою мірою, ніж з економічними чинниками (способом виробництва, розвитком продуктивних сил тощо). На нашу думку, рівень розвитку продуктивних сил лише визначає масштаби таких криз (як в аспекті ступеня перетвореності окремих ландшафтів та їхніх компонентів, так і за геопросторовим охопленням земної поверхні). Зокрема, за сучасної доби постіндустріального суспільства та прогресуючої глобалізації глобального характеру набула й екологічна криза. Перебування ж західноєвропейського (євразійського?) суперетносу, який є фактично панівним у сьогоденному світі, у стадії інерції пасіонарності зумовлює посилення глобальних антиекологічних тенденцій у природокористуванні, викликаних розвитком продуктивних сил в умовах

транснаціонально-монополістичного капіталізму.

Розглядаючи екологічні проблеми в контексті теорії пасіонарності Л. Гумільова та сформульованої нами концепції ландшафтно-етнічної взаємодії, ми вважаємо за доцільне виділити два принципово відмінних способи людського «буття-в-ландшафті». З одного боку, це – природний (гармонійний, екологічний), з іншого – штучний (дисгармонійний, антиекологічний) спосіб. Сутність природного способу, притаманного народам світу ще від найдавніших часів, полягає в «засвоєнні» етносом, який населяє певну територію, духу панівного в її межах ландшафту. В такий спосіб формується духовна сфера етносу. Яскравими прикладами можуть бути особливості процесів етногенезу українців у різних природних зонах.

Зокрема, в зоні мішаних лісів такі етнографічні групи давніх українців, як деревляни та сіверяни, живучи серед густих лісів і непрохідних боліт і контактуючи з предками білорусів – дреговичами й кривичами, утворили сучасні субетноси поліщуків та севрюків. Їм властиві «вузькопростірність думки» [2], тобто мислення масштабами найближчого оточуючого середовища (села, кількох сіл, району тощо), почуття безмежності часу, відносно невисокий рівень національної самоідентифікації (через близькість українсько-білоруського кордону), етнічної свідомості та сприйняття загальноукраїнської державницької ідеї. Поліські субетнічні спільноти ніби увібрали в себе риси того природного ландшафту, в якому вони формувалися.

Ще один приклад ландшафтно-етнічної взаємодії, що відбувалася в природний спосіб, дає значна частина степової зони, в якій виникло й розвивалося українське козацтво. Степ є ніби ототоженням волі та просторового безмежжя. Звідси, на нашу думку, й походить волелюбність козаків, їхня чітка національна й – особливо – релігійна самоідентифікація, «широкопростірність» їхньої думки. Закономірним є те, що стихія степу оспівана в багатьох поезіях і піснях, у тому числі Т. Шевченком, як неодмінний атрибут українця, козака, який прагне свободи своєму народові. Водночас зв'язки козаків із тюркськими, переважно кочовими, етносами дозволили українцям перейняти в них такі риси, що допомогли їм самим пристосуватися до напівкочового способу життя, не втрачаючи власної національної ідентичності завдяки неспорідненості українців із тюрками за походженням, мовою та релігією.

Цілковито інший характер ландшафтно-етнічної взаємодії притаманний територіям зі значним розвитком промисловості, особливо гірничо-видобувної, та антропогенним перетворенням довкілля. Виразним прикладом такої антиеколо-

гічної й бездуховної взаємодії є ландшафти Донбасу, характеризовані досить істотними змінами навіть літогенного компоненту. На нашу думку, важливим чинником байдужого й недбалого ставлення до ландшафту (що виражено, зокрема, у примноженні антропогенних форм рельєфу й відсутності практики заповнення гірської породою виробленого підземного простору) стало й те, що після початку промислового етапу розвитку цей регіон став активно заселятися вихідцями практично з усієї Російської імперії й поступово втрачав своє первісне українське етнічне обличчя. Отже, етнічна складова у взаєминах природи та людини в цьому краї в індустріальну добу виражена надзвичайно слабо. На нашу думку, окреслений вище спосіб ландшафтно-людських взаємин став однією з причин поширення проросійських і сепаратистських тенденцій у характеризованому регіоні за доби незалежної України.

Промисловим і взагалі високоурбанізованим районам властиві найбільші відмінності між геософічними та екогеософічними характеристиками. Сучасне велике місто є територією з докорінно зміненими ландшафтами, в яких не зазнали модифікації лише дочетвертинні гірські породи (а в місцях видобутку корисних копалин порушене навіть їхнє напластування). Тим більшого значення набувають проблеми антропогенізованих ландшафтів великих міських агломерацій, а особливо – мегалополісів (Бостваш, Рур, Токіо – Осака – Нагоя та ін.). З позицій екогеософії, зазначені фрагменти геопростору суттєвою мірою (але не до кінця) вилучаються зі сфери ландшафтно-етнічної взаємодії. Крім антропогенного перетворення доквілля, це зумовлено також мішаним багатонаціональним складом населення багатьох агломерацій і мегалополісів, а також незначною кількістю або навіть відсутністю історичних і культурних пам'яток, чітко пов'язаних із певним етносом. Згаданий вище Бостваш і найбільші міста Американського Приозер'я та Каліфорнії (Детройт, Лос-Анджелес, Сан-Франциско, Чікаго) є яскравими тому прикладами. Натомість, Київ, на нашу думку, зі сфери ландшафтно-етнічної взаємодії не вилучений, оскільки, з одного боку, Софійський і Михайлівський собори, Золоті ворота тощо мають виразний давньоукраїнський етнічний зміст і, з іншого боку, столиця нашої держави не належить до промислових регіонів. Зауважимо, що Київ був заснований на полісько-лісостеповому пограниччі; вважаємо, що таке екогеософічне значення він не втратив і дотепер. Отже, відмінності між Києвом і містами Америки викликані дією автохтонного етнічного чинника в людському просторі української

столиці, чого немає у вищезгаданих містах США.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Екогеософія є однією з наймолодших галузей наукового знання, засади якої почали розроблятися наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. Передумовами виникнення цієї дисципліни стали, з одного боку, розвиток традиційних геософічних досліджень та, з іншого боку, посилення антропогенних змін ландшафтів (екосистем). Про початок творення науково-теоретичної бази екогеософії свідчить формування нею власної об'єктно-предметної сфери, наявність якої й визначає виокремлене існування дисципліни. Характер поведінки людської спільноти в природному середовищі – спрямований на раціональну організацію екосистеми або підпорядкування її компонентів власним інтересам і потребам – зумовлює природний або штучний спосіб ландшафтно-етнічної взаємодії. Природний спосіб такої взаємодії найбільш притаманний початковим фазам етногенезу (піднесення, акматична), штучний – завершальним (інерція, обскурація).

Подальші дослідження в галузі екогеософії, на нашу думку, можуть мати регіональний зміст і стосуватися вивчення перетвореності духовної сфери окремо взятих екосистем у зв'язку з антропогенними змінами їх матеріальних компонентів. Зокрема, вельми перспективними є екогеософічні дослідження України в порівняльному аспекті змінності духу ландшафтів її різних природних, історико-географічних і економічних регіонів.

Література

1. Гумилёв Л.Н. Конец и вновь начало / Л.Н. Гумилёв. – СПб. ; М. : Кристалл-АСТ, 2002. – 415 с.
2. Кисельов Ю.О. Основи геософії: проблеми теорії та методології / Ю.О. Кисельов. – Луганськ : ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2011. – 208 с.
3. Ковальчук І.П. Регіональний еколого-геоморфологічний аналіз / Іван Ковальчук. – Львів : Ін-т українознавства, 1997. – 440 с.
4. Козин В.В. История и методология экологии и природопользования. Учебно-методический комплекс. Рабочая программа для студентов по магистерской программе «Геоэкологические основы устойчивого водопользования» направления подготовки 022000.68 «Экология и природопользование» очной формы обучения / В.В. Козин, В.А. Карнаухова. – Тюмень, 2013. – 30 с.
5. Макаров В.Г. Геософия П.Н. Савицкого: между идеологией и наукой / В.Г. Макаров, А.М. Матвеева / Вопросы философии. – 2007. – №2. – С. 123–135.
6. Мудрость Дома Земля. О мировоззрении ХХІ века [Экогеософский альманах] / Центр междисциплинар. исследований по проблемам окружающей среды РАН, Донец. нац. техн. ун-т, держ. вищ. навч. закл., Междунар. акад. экологии и безопасности жизне-

- деятельности, Междунар. акад. “Информация, связь, управление в технике, природе, обществе”, Рус. Географ. Об-во; ред. В.А.Зубаков. – Донецк, 2003. – Вып. 4–5. – 274 с.
7. Шаблій О.І. Фундаментальні об’єкти дослідження суспільної географії у класичному, некласичному і постнекласичному вимірах / Шаблій О.І. // Україна: географічні проблеми сталого розвитку : зб. наук. праць ; в 4 т. – К. : ВГЛ «Обрії», 2004. – Т. 1. – С. 96–107.
 8. Экогеософский альманах. – №1 (1999). – [Текст] : сборник. – Санкт-Петербург : [б. и.], 1999.
 9. Эпштейн М.Н. Знак пробела. О будущем гуманитарных наук / М.Н. Эпштейн. – М. : Новое литературное обозрение, 2004. – 863 с.

Referenses

1. Humyl'ev L.N. Konets y vnov' nachalo / L.N. Humyl'ev. – SPb. ; M. : Krystall-AST, 2002. – 415 s.
2. Kysel'ov Iu.O. Osnovy heosofii: problemy teorii ta metodolohii / Iu.O. Kysel'ov. – Luhans'k : DZ „LNU imeni Tarasa Shevchenka”, 2011. – 208 s.
3. Koval'chuk I.P. Regional'nyi ekoloho-heomorfolohichnyi analiz / Ivan Koval'chuk. – L'viv : In-t ukrainoznavstva, 1997. – 440 s.
4. Kozyn V.V. Ystoriya y metodolohiya ekolohyy y pryrodopol'zovanyia. Uchebno-metodycheskyi kompleks. Rabochaia prohramma dlia studentov po mahyster-

- skei prohramme «Neoekolohycheskye osnovy ustoichyvoho vodopol'zovanyia» napravlenyia podhotovky 022000.68 «Ekolohyia y pryrodopol'zovanyie» ochnoi formy obuchenyia / V.V. Kozyn, V.A. Karnaukhova. – Tiumen', 2013. – 30 s.
5. Makarov V.H. Heosofyia P.N. Savytskoho: mezhdudyelohyeyi y naukoj / V.H. Makarov, A.M. Matveeva // Voprosy fylosofyy. – 2007. – №2. – S. 123–135.
 6. Mudrost' Doma Zemlia. O myrovozzrenny KhKhI veka [Ekheosofskyi al'manakh] / Tsentr mezhdystsyplynar. yssledovanyi po problemam okruzhaischei sredy RAN, Donets. nats. tekhn. un-t, derzh. vysch. navch. zakl., Mezhdunar. akad. ekolohyy y bezopasnosti zhyznedielatel'nosti, Mezhdunar. akad. “Ynformatsyia, sviaz”, Rus. Neohraf. Ob-vo; red. V.A.Zubakov. – Donetsk, 2003. – Выр. 4–5. – 274 с.
 7. Shablii O.I. Fundamental'ni ob'iekty doslidzhennia suspil'noi heohrafii u klasychnomu, neklasychnomu i postneklasychnomu vymirakh / Shablii O.I. // Ukraina: heohrafichni problemy staloho rozvytku : zb. nauk. prats' ; v 4 t. – K. : VHL «Obrii», 2004. – T. 1. – S. 96–107.
 8. Ekheosofskyi al'manakh. – №1 (1999). – [Tekst] : sbornyk. – Sankt-Peterburh : [b. y.], 1999.
 9. Epshtein M.N. Znak probela. O buduschem humanytarnykh nauk / M.N. Epshtein. – M. : Novoe lyteraturnoe obozrenye, 2004. – 863 s.

Киселев Ю. К формированию научных основ экологической геософии. Как и традиционная геософия, екогеософия изучает, прежде всего, духовную сферу ландшафтов. Екогеософия является междисциплинарной областью науки, определяет ее объектно-предметную сферу. С одной стороны, указанная наука исследует земную поверхность (объект географии) и пространственные отношения на ней. С другой стороны, в центре внимания екогеософии находится Ойкос - Дом человечества, который является объектом глобальной экологии (биосферологии).

Ключевые слова: Гумилев, екогеософия, геопространство, суперэтнос, анти экологический.

Kysel'ov Y. To the formation of scientific principles of ecological geosophy. Like traditional geosophy, ecosophy studies primarily the spiritual sphere of landscapes. Ecosophy is an interdisciplinary branch of science that defines its object-subject area. On the one hand, the mentioned science studies the Earth's surface (the object of geography) and spatial relationships on it. On the other hand, the focus of ecosophy is Oikos – The House of the mankind, which is the subject of global environment (biospherology).

Based on O. Shablii's concept of three levels of an object, we recognize the earth's surface as a real object of ecosophy and the spiritual sphere of the anthropogenically modified geographical space as its conceptual object. We consider geoinformation systems as a virtual object of ecosophy reflecting a geographical space. The subject of ecosophic studies are factors of the genesis of spiritual sphere of the anthropogenically modified geographical space.

The main methodological principles of ecosophy are the following geographic scientific approaches: antropogeographic, chorologic, geocomponential, landscape, ecosystemic, noospheric, synergistic, passionary, laws and principles of modern ecology, the concept of sustainable development, the interaction between nature and a human, etc. Ecosophy belongs to the “Sophistic” scientific disciplines that emphasizes the category of Spirit, in particular the problem of the spiritual component of landscapes.

We believe that the emergence of environmental crises is connected with the phenomenon of passionarity no less than with economic factors. In our opinion, the development of productive forces only determines the extent of such crises. Staying of the Western superethnos on the stage of passionarity inertia causes strengthening of the anti-ecological global trends in exploitation of natural resources.

Considering environmental issues in the context of the passionarity theory of L. Gumil'ov and the concept of landscape and ethnic interaction formulated by us, we consider it appropriate to distinguish two fundamentally different ways of the human “being-in-the landscape.” On the one hand, it is a natural (harmonious ecological), on the other – an artificial (disharmonious, anti-ecological) method. The essence of the natural way, that is characteristic for people of the world since the ancient times, is “learning” the spirit dominant within the territory landscape by ethnic groups, inhabiting the certain territory. Artificial method involves human exploitation of the landscape, which leads to radical changes of its material components and spiritual spheres. In particular, this method of the exploitation of natural resources in the Donbas was one

of the reasons for spreading of the pro-Russian and separatist tendencies in this region.

The biggest differences between geosophic and ecosophic characteristics are inherent for the industrial and highly urbanized areas. The modern big city is a territory with the radically altered landscape in which only pre-Quaternary subsurface rocks didn't suffer the modifications (even their stratification was broken in the spots of the extraction). The problems of anthropogenic landscapes of large urban agglomerations, and especially megalopolises (Bos-Wash Corridor, Ruhr, Tokyo - Osaka - Nagoya, etc.) become even more significant. From the standpoint of ecosophy mentioned fragments of the geospace are being removed substantially from the sphere of landscape and ethnic interaction. Besides the human transformation of the environment, it is also caused by mixed multi-ethnic structure of the population of many agglomerations and megalopolises, and also a small number or even lack of historical and cultural monuments clearly connected with a certain ethnic group.

Exactly the character of behavior of the human community in a natural environment, aimed at the rational organization of ecosystem components or subordinating of its own interests and needs, leads to natural or artificial way of landscape and ethnic interaction.

According to L. Gumil'ov's concept of ethnogenesis the natural way of landscape and ethnic interaction is mostly inherent for the initial phases of ethnogenesis (elevation, akmathic), artificial is characteristic for the final phase (inertia, obscuration).

Key words: Gumilev, yekogeosofiya, geoprostranstvo, superetnos, anti ekologicheskiy